

ALDONA MRÓWCZYŃSKA-KAMIŃSKA

ZNACZENIE IMPORTU W ZAOPATRZENIU MATERIAŁOWYM POLSKIEGO I NIEMIECKIEGO SEKTORA ROLNO-ŻYWNOŚCIOWEGO

Streszczenie: Celem głównym artykułu była analiza znaczenia importu w zaopatrzeniu materiałowym w polskim i niemieckim sektorze rolno-żywnościowym. Wyniki analizy wskazują, że handel zagraniczny jest istotnym czynnikiem stabilizującym rozwój sektora żywnościowego w Polsce i Niemczech, przy czym w Niemczech import jest znacznie większym stymulatorem rozwoju rolnictwa i przemysłu spożywczego, niż w Polsce. Porównanie to uwidacznia pożądaną kierunek zmian w Polsce, gdzie w zaopatrzeniu materiałowym rolnictwa i przemysłu spożywczego powinna wzrosnąć rola importu, dzięki czemu produkty z importu i procesy globalne będą miały istotny wpływ na dalszy rozwój i modernizację polskiego agrobiznesu.

Słowa kluczowe: przepływy międzygałęziowe, rolnictwo, przemysł spożywczy, zaopatrzenie materiałowe, import

1. WSTĘP

Jedną z metod formułowania wizji przemian w agrobiznesie w Polsce jest analiza i interpretacja doświadczeń światowych. Zrozumienie i wykorzystanie – związanych z drogami rozwojowymi współczesnego świata – doświadczeń krajów, które znajdują się przed Polską na szczeblach rozwoju społeczno-gospodarczego, może być ważnym drogowskazem dla rozwoju polskiego agrobiznesu. Szczególne znaczenie mają tutaj prawidłowości występujące w kompleksie gospodarki żywnościowej krajów Europy Zachodniej. Wynika to między innymi z przekonania, że doświadczenia tych krajów mogą mieć bezpośrednie znaczenie praktyczne dla rozwiązywania problemów występujących w polskiej gospodarce żywnościowej¹. Doświadczenia krajów silnie rozwiniętych określają ogólny model rozwoju agro-

¹ F. Tomczak, *Doświadczenia ewolucji rolnictwa rodzinnego w krajach o gospodarce rynkowej*, SGH, Warszawa 1994; Tenże, *Procesy dostosowawcze rodzimych gospodarstw rolnych do warunków gospodarki rynkowej*, „Prace i materiały SGH” 1994, nr 43.

biznesu i kierunki zmian. W studiach nad rozwojem wsi, rolnictwa i gospodarki żywnościowej, przywiązuje się dużą wagę do doświadczeń światowych oraz międzynarodowych analiz i porównań. Potrzeba korzystania z doświadczeń światowych wymuszona jest trwającą od wielu lat debatą nad strategią postępowania oraz podstawowymi problemami polityki rolnej i żywnościowej². Wnioski wynikające z tej analizy pozwalają na jasne stwierdzenie, że drogi rozwojowe agrobiznesu poszczególnych krajów coraz wyraźniej są i będą tożsame z drogami współczesnego świata. Postępowanie takie pozwala nie tylko poznać tendencje i siły rozwojowe gospodarki żywnościowej innych krajów, ale także odpowiedzieć na pytanie, w jaki sposób ma być ustalana i realizowana strategia rozwoju tego sektora gospodarki narodowej. Polska może wiele nauczyć się korzystając z doświadczeń zachodnich gospodarek rynkowych³.

Głównym celem artykułu jest analiza zaopatrzenia materiałowego gospodarki żywnościowej w Polsce i Niemczech pochodząca z importu. Zakres czasowy badań obejmuje lata 1995, 2000 i najnowsze dostępne dane dotyczące „Bilansów przepływów międzygałęziowych”. W Polsce ostatnie dostępne dane są za rok 2005, natomiast dla Niemiec za rok 2007. Analiza obejmowała wielkość i udział produktów pochodzących z importu w zaopatrzeniu materiałowym rolnictwa i przemysłu spożywczego ze sfery I (przemysły wytwarzające środki produkcji i usługi dla rolnictwa i przemysłu spożywczego), sfery II (rolnictwo) i sfery III (przemysł spożywczy)⁴.

Główną metodą badawczą była analiza nakładów i wyników (*input-output analysis*). Podstawę tej metodyki stanowi statystyka przepływów międzygałęziowych, polega ona na sumowaniu tych części nakładów, produktów i potencjałów, które łącznie składają się na agrobiznes. Inaczej jest to *model ustalania ilościowych związków między różnymi gałęziami produkcji, prowadzących do ogólnej równowagi gospodarczej*⁵. Model ten jest użytecznym instrumentem funkcjonowania gospodarki⁶. Opierając się na założeniach teorii równowagi ogólnej można przeprowadzić analizę tworzenia, podziału wytworzonych efektów makroekonomicznych,

² F. Tomczak, *Japonia wieś – rolnictwo – agrobiznes*, Key Text, Warszawa 1997.

³ M. Tracy, *Polityka rolno-żywnościowa w gospodarce rynkowej. Wprowadzenie do teorii i praktyki*, Warszawa 1997.

⁴ Podstawowa praca z zakresu teorii agrobiznesu, struktury wewnętrznej i powiązań z gospodarką narodową to dzieło Davisa J.H i Goldberga R.A., *A Concept of agribusiness*, Boston 1957. tłumaczenie polskie: *Koncepcja agrobiznesu*, IER, Warszawa 1967. Według autorów książki, agrobiznes jako dział gospodarki narodowej składa się z trzech głównych agregatów (zespołów) ekonomicznych, wykorzystanych w niniejszej analizie. Sfera I to przemysły wytwarzające środki produkcji i usługi dla rolnictwa i przemysłu spożywczego, sfera II – rolnictwo i sfera III – przemysł spożywczy.

⁵ A. Czyżewski, *Przepływy międzygałęziowe jako makroekonomiczny model gospodarki*, AE, Poznań 2008; W.W. Leontief, *Input-output analysis and its use in peace and war economics*, “American Economic Review” 1949, May, s. 211–225; W. Leontief, *Quantitative input and output relations In the economic system of the United States*, “The Review of economics and Statistics” 1936, vol. XVIII.

⁶ Ł. Tomaszewicz, *Metody analiz input-output*, PWE, Warszawa.

związków agrobiznesu z otoczeniem, oddziaływania procesów globalnych na ten sektor poprzez eksport i import⁷. Jedynym dostępnym materiałem statystycznym na podstawie którego można przeanalizować te wielkości w sektorze rolno-żywnościowym są właśnie tablice przepływów międzygałęziowych.

Ocena rozmiarów strumieni środków płynących do sektora rolno-żywnościowego z gałęzi pozarolniczych jest subiektywna, można próbować ją obiektywizować przez porównania międzynarodowe. Analogie międzynarodowe nie stanowią wprawdzie argumentu i zwykle wzbudzają wiele słusznych zastrzeżeń, ale mają bez wątpienia walor pewnych punktów odniesienia, pozwalających relatywizować procesy i zjawiska⁸. Z tego też względu w artykule wykorzystano metodę analogii (podobieństw) i porównań, która pozwala na uzyskanie informacji prognostycznych poprzez przeniesienie prawidłowości z jednego zjawiska na drugie. Do porównania wybrano gospodarkę niemiecką, ponieważ Niemcy są najważniejszym partnerem handlowym Polski (udział eksportu do Niemiec w ogólnym eksporcie produktów rolno-spożywczych w Polsce wynosił w 2011 roku około 23,0%⁹). Spowodowane jest to bliskością geograficzną, potencjałem demograficznym i ekonomicznym oraz tradycjami powiązań gospodarczo-społeczno-politycznych¹⁰. W Niemczech występują podobne warunki klimatyczno-glebowe jak w Polsce, podobna jest też wielkość użytków rolnych, struktura produkcji i spożycia. Ze względu na dużo wyższy poziom rozwoju gospodarczego w Niemczech, porównanie to może stanowić przesłankę pozwalającą formułować wnioski odnośnie kierunku rozwoju tego sektora w Polsce.

2. ZAOPATRZENIE MATERIAŁOWE W POLSKIM I NIEMIECKIM ROLNICTWIE POCHODZĄCE Z IMPORTU

Rolnictwo jest jednym z agregatów agrobiznesu i wraz z przemysłem spożywczym uczestniczy bezpośrednio w wytwarzaniu i dystrybucji żywności. Ważnym zagadnieniem w badaniu rozwoju sektora rolnego w danym kraju jest określenie znaczenia zagranicy, głównie importu w zużyciu pośrednim. Na taką analizę pozwalają dane z bilansów przepływów międzygałęziowych dotyczące zaopatrzenia materiałowego rolnictwa pochodzącego z produkcji krajowej oraz importu. W tabeli 1 przedstawiona została wielkość zaopatrzenia materiałowego polskiego i niemieckiego rolnictwa pochodząca z importu. W 2005 roku produkty pochodzące z importu w zużyciu pośrednim w produkcji rolnej w Polsce stano-

⁷ A. Czyżewski, *Przepływy...* dz. cyt.; W.W. Leontief, *Input-output analysis...* dz. cyt.; W. Leontief, *Quantitative input...* dz. cyt.

⁸ A. Woś, *Związki rolnictwa z gospodarką narodową*, PWRiL, Warszawa 1979.

⁹ www.epp.eurostat.ec.europa.eu

¹⁰ E. Cziomer, *Stanowisko Niemiec wobec integracji Polski z Unią Europejską na tle współpracy polsko-niemieckiej w latach dziewięćdziesiątych*, [w:] J. Holzer, J. Fiszler (red.), *Rola Niemiec w procesie integracji Polski z Europą*, JISP, PAN, Warszawa 2001.

Tabela 1. Zaopatrzenie materiałowe rolnictwa z importu (mln euro) oraz wskaźnik importochłonności zużycia pośredniego (%) w rolnictwie w Polsce i Niemczech

Wyszczególnienie	Polska				Niemcy					
	2000		2005		1995		2000		2007	
	mln euro	%	mln euro	%	mln euro	%	mln euro	%	mln euro	%
Z I sfery	395	8,7	571	12,2	2209	14,3	2590	15,6	3414	16,4
Przemysł paliwowo-energetyczny	8	1,0	17	2,2	188	13,4	577	29,0	572	25,1
Przemysł metalurgiczny	12	10,3	11	6,6	82	22,6	109	30,2	150	31,8
Przemysł elektromaszynowy	17	30,9	19	32,2	13	19,1	18	31,0	17	31,5
Przemysł środków transportu	78	26,9	129	28,7	182	20,0	185	25,1	273	22,3
Przemysł chemiczny	256	40,1	371	39,3	1402	54,9	1408	55,1	2001	61,6
Przemysł mat. Budowlanych	3	2,7	5	5,1	75	11,8	66	12,8	102	19,6
Pozostałe przemysły	3	8,6	6	17,1	145	43,8	165	51,7	216	59,2
Usługi	14	4,2	8	1,5	4	0,1	19	0,3	14	0,2
Handel	–	x	–	x	41	1,4	–	x	–	x
Budownictwo	–	x	–	x	2	0,5	1	0,4	1	0,4
Transport i łączność	4	1,8	4	2,2	71	11,7	36	14,9	56	22,5
Leśnictwo	–	x	–	x	4	7,3	6	9,8	12	14,5
Pozostałe gałęzie	–	x	–	x	–	x	–	x	–	x
Z II sfery	192	5,0	195	4,8	107	9,8	261	15,5	336	27,7
Z III sfery	50	4,1	91	5,2	433	11,8	785	19,4	742	16,7
Total	637	6,7	857	8,2	2749	13,6	3636	16,3	4492	16,9

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z „Bilansów przepływów międzygałęziowych” dla Polski za lata GUS, Warszawa 1999, 2004 i 2009, oraz „Bilansów przepływów międzygałęziowych” dla Niemiec za lata, www.epp.eurostat.ec.europa.eu.

wiły około 8,0% (0,9 mld euro) i było to o około 2 punkty procentowe więcej niż w 2000 roku. Natomiast w Niemczech udział ten był dwa razy wyższy, około 17,0% 2007 roku (4,5 mld euro). Wyniki te wskazują na znacznie wyższą importochłonność zużycia pośredniego w Niemczech niż w Polsce. Analizując szczegółowo udział produktów z importu w każdej pozycji składającej się na zużycie pośredniego w rolnictwie zauważamy, że zarówno w Polsce, jak i w Niemczech

największe znaczenie importu wystąpiło w przypadku produktów przemysłu chemicznego. W Polsce w badanych latach udział ten wynosił około 40,0%, natomiast w Niemczech w 2007 roku z całości zużytych przez rolnictwo nawozów i środków ochrony roślin, ponad 60,0% pochodziło z importu. W niemieckim rolnictwie równie wysoki (około 60,0%) był udział produktów pochodzących z importu, sklasyfikowanych w dziale pozostałe przemysły (w 2007 roku z tego działu zakupiono za granicą produktów za ponad 216 mln euro). Związane jest to przede wszystkim z większym napływem z importu wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych. W Polsce z kolei istotne znaczenie importu w zużyciu pośrednim zaobserwowano w przypadku produktów przemysłu elektromaszynowego i środków transportu (w badanych latach około 30,0% ogólnego zaopatrzenia z tych sfer pochodziło z importu).

Jeżeli chodzi o import produktów zaliczanych do drugiej i trzeciej sfery agrobiznesu to ich udział w ogólnej wartości zużycia pośredniego pochodzącego z tych sfer kształtował się w Polsce na poziomie około 5,0%, natomiast w Niemczech w 2007 roku w ramach obrotów wewnętrznych w rolnictwie, aż 28,0% produktów rolnych pochodziło z importu. Również w przypadku produktów napływających do rolnictwa z przemysłu spożywczego, 17,0% stanowiły produkty z importu.

Na podstawie wielkości zaopatrzenia materiałowego rolnictwa pochodzącego z importu można obliczyć wskaźniki importochłonności (wartość produktów zużytych bezpośrednio przez rolnictwo, a pochodzących z importu, odniesiona do produkcji globalnej tego sektora). W Polsce w badanych latach wskaźnik ten wynosił 0,04–0,05¹¹. W porównaniu do gospodarki niemieckiej jest to o połowę mniejszy udział, w 2007 roku wynosił w Niemczech 0,1. Niski wskaźnik importochłonności w Polsce wskazuje na mniejsze znaczenie importu w stymulowaniu rozwoju rolnictwa. Oznacza to również ograniczenie w Polsce napływu postępu, tj. nowych technologii decydujących o modernizacji rolnictwa.

3. ZAOPATRZENIE MATERIAŁOWE W POLSKIM I NIEMIECKIM PRZEMYSŁE SPOŻYWCZYM POCODZĄCE Z IMPORTU

Przetwórstwo artykułów rolno-spożywczych jest pod wieloma względami wyjątkowym sektorem gospodarki każdego kraju, co wynika głównie z jego funkcji – dostarczania ludności gotowych produktów żywnościowych¹². Przemysł rolno-spożywczy, oprócz rolnictwa oraz gałęzi zaopatrujących rolnictwo i przemysł spożywczy w środki produkcji i usługi, jest jednym z komponentów

¹¹ Podany tutaj wskaźnik importochłonności obejmuje tylko zaopatrzenie surowcowo-materiałowe, nie uwzględnia importu środków trwałych produkcji.

¹² K. Rejman, E. Halicka, *Gospodarka żywnościowa, Przewodnik do ćwiczeń*, Wyd. SGGW, Warszawa 2001; S. Urban, *Przedsiębiorczość w przemyśle spożywczym*, [w:] *Przedsiębiorczość w agrobiznesie a rozwój terenów wiejskich*, AR, Kraków 1997.

tworzących agrobiznes¹³. Uznawany jest za jeden z głównych jego członów i element bliskiego otoczenia rolnictwa¹⁴. Przemysł rolno-spożywczy przesądza o efektywności funkcjonowania gospodarki żywnościowej jako całości, decyduje o sprawności powiązań między poszczególnymi jego sferami¹⁵ i uznawany jest za lokomotywę rozwoju procesów integracyjnych w sektorze rolno-żywnościowym¹⁶. W nowoczesnej gospodarce żywnościowej znaczenie przemysłu spożywczego stale wzrasta, wyznaczając mu rolę organizatora i integratora tej gospodarki. Bezsprzeczna jest oczywiście równorzędność wszystkich członów w gospodarce żywnościowej, lecz wiodącą i integrującą rolę powinien odgrywać nowoczesnie rozwinięty przemysł rolno-spożywczy. Wysoko uprzemysłowione przetwórstwo rolno-spożywcze spełnia funkcję stymulacyjną wobec rolnictwa, przyspiesza jego modernizację, co oznacza, że rolnictwo coraz bardziej zależy od tego przemysłu, ale także przemysł rolno-spożywczy zależy od rolnictwa¹⁷.

Zaopatrzenie materiałowe przemysłu spożywczego, podobnie jak rolnictwa pochodzi z produkcji krajowej oraz importu (tabela 2). Zarówno w Polsce, jak i w Niemczech znaczenie produktów pochodzących z importu w zaopatrzeniu materiałowym przemysłu spożywczego jest dość istotne. W Polsce w badanych latach udział ten wzrósł z około 11,0% w 2000 roku do 12,4% w 2005 roku. Z kolei w Niemczech już w 1995 roku udział produktów z importu w ogólnym zużyciu pośrednim w przemyśle spożywczym wynosił 16,2%, natomiast w 2007 roku już prawie 20,0%. Wyniki te wskazują, tak samo jak w rolnictwie, na znacznie wyższą importochłonność zużycia pośredniego w Niemczech niż w Polsce.

Analizując szczegółowo udział produktów z importu w każdej pozycji składającej się na zużycie pośrednie w przemyśle spożywczym zauważamy, że w 2005 roku w Polsce największe znaczenie importu wystąpiło w ramach pozostałych przemysłów, czyli ryb i przetworów rybnych (aż 76,2% produktów z tego działu gospodarki narodowej, które były zużywane w przemyśle spożywczym pocho-

¹³ J. H. Davis, R. A. A. Goldberg, *Concept od agribusiness*, Boston 1957. tłumaczenie polskie: Koncepcja agrobiznesu, IER, Warszawa 1967; A. Czyżewski, K. Helak, *Przekształcenia w kompleksie gospodarki żywnościowej w Polsce*, „Wieś i Rolnictwo” 1991, nr 3; A. Czyżewski, *Rozwój rolnictwa i agrobiznesu w skali krajowej i lokalnej*. ODR, Poznań 1995; A. Czyżewski, *Współczesne problemy agrobiznesu w Polsce*. Wyd. AE, Poznań 2001; A. Woś, *Związki rolnictwa z gospodarką narodową*, PWRiL, Warszawa 1979; A. Woś, *Agrobiznes – Makroekonomika Tom I*. Wyd. Key Text, Warszawa 1996; A. Woś, *Podstawy agrobiznesu*. Wyd. Prywatnej Wyższej Szkoły Businessu i Administracji, Warszawa 1996.

¹⁴ A. Poczta, A. Mrówczyńska, *Przemysł spożywczy jako główne ogniwo agrobiznesu [analiza regionalna]*, [w:] S. Urban (red.), *Agrobiznes 2002, Przemiany w agrobiznesie i obszarach wiejskich oraz ich następstwa*, tom II, Prace Naukowe, AE im Oskara Langego we Wrocławiu, Wyd. AE, Wrocław 2002.

¹⁵ L. Niezurawski, *Ekonomika i organizacja przemysłu spożywczego*, Wyd. UMK, Toruń 1993.

¹⁶ S. Grabowski, *Ekonomika gospodarki żywnościowej*, Wyd. Prywatnej Wyższej Szkoły Businessu i Administracji, Warszawa 1995.

¹⁷ J.S. Zegar, *Agregat żywnościowy jako transformator zasileń*, „Wieś i Rolnictwo” 1973, nr 1.

Tabela 2. Zaopatrzenie materiałowe przemysłu spożywczego z importu (mln euro) oraz wskaźnik importochłonności zużycia pośredniego (%) w przemyśle spożywczym w Polsce i Niemczech

Wyszczególnienie	Polska					Niemcy				
	2000		2005			2000		2005		
	mln euro	%		mln euro	%		mln euro	%		mln euro
Z I sfery	564	9,1	750	9,3	7518	23,9	8427	25,9	9480	29,1
Przemysł paliwowo-energetyczny	1028	18,8	1632	22,9	4524	22,0	5234	30,0	8133	30,4
Przemysł metalurgiczny	2082	10,7	3302	12,4	4584	16,2	17296	18,6	2299	19,8
Przemysł elektromaszynowy	490	6,3	920	8,1	2542	6,7	3635	8,4	4686	8,8
Przemysł środków transportu	2	0,4	7	0,7	268	10,9	584	21,3	811	20,3
Przemysł chemiczny	24	14,0	24	7,3	192	12,0	337	22,1	412	35,4
Przemysł mat. budowlanych	9	36,0	11	26,2	5	11,4	18	32,1	12	20,0
Pozostałe przemysły	63	39,1	79	25,1	76	10,0	74	8,9	210	17,2
Usługi	84	38,4	177	41,3	305	48,0	467	39,1	595	41,2
Handel	9	7,1	13	5,6	143	14,8	135	17,5	142	14,9
Budownictwo	174	22,1	343	27,4	918	18,4	1206	26,4	1579	30,0
Transport i łączność	32	4,6	117	5,9	83	0,6	267	1,5	318	1,5
Leśnictwo	–	x	–	x	–	x	68	0,7	–	x
Pozostałe gałęzie	–	x	–	x	4	0,6	2	0,5	–	x
Z II sfery	60	7,2	49	4,7	261	7,8	345	8,6	436	7,5
Z III sfery	–	x	3	14,3	–	x	–	x	–	x
Total	33	24,6	96	76,2	287	43,4	132	24,9	171	24,1

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z „Bilansów przepływów międzygałęziowych” dla Polski za lata GUS, Warszawa 1999, 2004 i 2009, oraz „Bilansów przepływów międzygałęziowych” dla Niemiec za lata, www.epp.eurostat.ec.europa.eu.

dziło z importu)¹⁸. W Niemczech udział ten był także dość wysoki, w 1995 roku wyniósł 43,4%, natomiast od 2000 roku utrzymywał się na podobnym, około 24,0%-owym poziomie. Dość istotne różnice w zaopatrzeniu materiałowym nie-

¹⁸ Rozwój przemysłu rybnego w Polsce w pierwszej dekadzie XXI wieku jest typowym przykładem rozwoju tych działów przetwórstwa spożywczego, który nie ma własnego zaplecza surowcowego Polsce a powiązania z rynkiem unijnym odbywające się w formie eksportu produktów przemysłu spożywczego oraz importu surowców i półfabrykatów, pozwoliły na bardzo szybki rozwój tego działu przemysłu spożywczego. Podobna sytuacja występuje w przypadku przemysłu tytoniowego, produkcji wyrobów czekoladowych, czy też przetwórstwa kawy i herbaty.

mieckiego i polskiego przemysłu spożywczego w środki pochodzące z importu wystąpiły także w przypadku produktów przemysłu paliwowo-energetycznego i metalurgicznego. W Niemczech udział ten wynosił w ostatnim badanym roku odpowiednio 20,3% i 35,5%, natomiast w Polsce 10,7% i 7,3%.

Zarówno w Polsce, jak w Niemczech około 40,0% całości zużycia pośredniego produktów przemysłu chemicznego zużywanych w przemyśle spożywczym pochodzi z importu oraz 30,0% w przypadku produktów z papieru, opakowań z papieru, tworzyw sztucznych i plastiku. W Polsce dodatkowo w 2000 roku prawie 40,0% całości zużycia w ramach danej gałęzi pochodziło z przemysłu środków transportu oraz elektromaszynowego, (w 2005 roku udział ten zmniejszył się do około 25,0%). Może to świadczyć o tym, że w 2000 roku przed integracją Polski do Unii Europejskiej było większe zapotrzebowanie przemysłu spożywczego na nowoczesny sprzęt elektromaszynowy, czy nowoczesne środki transportu pochodzące z importu.

Jeżeli chodzi o import produktów rolnych wykorzystywanych w niemieckim i polskim przemyśle spożywczym, to ich udział w ogólnej wartości zużycia pośredniego III sfery agrobiznesu kształtował się w Polsce na poziomie około 9,0%, natomiast Niemczech w 2007 roku był o 20 p.p. wyższy (29,0%). Jeżeli chodzi o obroty wewnętrzne w przemyśle spożywczym to zarówno w Polsce jak i w Niemczech dość istotne znaczenie stanowi import (w Polsce około 23,0%, natomiast w Niemczech około 30,0% produktów zużywanych w przemyśle spożywczym było zakupywanych zagranicą).

Na podstawie wielkości zaopatrzenia materiałowego przemysłu spożywczego pochodzącego z importu można obliczyć, tak samo jak w rolnictwie, wskaźniki importochłonności (wartość produktów zużytych bezpośrednio przez trzecią sferę agrobiznesu, a pochodzących z importu, odniesiona do produkcji globalnej tego sektora). W Polsce wskaźnik ten wzrósł z 0,08 w 2000 roku do poziomu 0,10 w 2005 roku, natomiast w Niemczech z 0,12 w 1995 roku do 0,15 w 2007 roku. Wyniki te wskazują, że handel zagraniczny w tych krajach jest istotnym czynnikiem stabilizującym rozwój sektora żywnościowego.

4. PODSUMOWANIE

Porównując znaczenie importu w zaopatrzeniu materiałowym w polskim i niemieckim sektorze rolno-żywnościowym, można stwierdzić, że w polskiej gospodarce żywnościowej sytuacja w tym zakresie znajduje się we wczesnym stadium przeobrażeń w kierunku nowoczesności. W Polsce w dalszym ciągu istotne znaczenie w zaopatrzeniu materiałowym rolnictwa i przemysłu spożywczego zajmuje obrót wewnętrzny pochodzący głównie z produkcji krajowej. W Niemczech z kolei pomimo niewielkiego udziału obrotów wewnętrznych w rolnictwie, udział importu w zaopatrzeniu materiałowym tej sfery jest znacznie wyższy niż w Polsce. Podobnie sytuacja wygląda w przemyśle spożywczym, przy czym nie są to aż tak istotne różnice jak w przypadku rolnictwa. Wyniki analizy wskazują,

że handel zagraniczny jest istotnym czynnikiem stabilizującym rozwój sektora żywnościowego.

Porównanie z niemieckim sektorem rolno-żywnościowym uwidacznia pożądaną kierunek zmian w Polsce. W Niemczech handel zagraniczny jest znacznie większym stymulatorem rozwoju rolnictwa i przemysłu spożywczego, niż w Polsce, co wskazuje, że w zaopatrzeniu materiałowym polskiego rolnictwa i przemysłu spożywczego powinna wzrosnąć rola importu. Ważne jest jednak to, że znaczenie handlu w Polskim sektorze rolno-żywnościowym cały czas rośnie i jest szansa, że produkty z importu i procesy globalne będą miały istotny wpływ na dalszy rozwój i modernizację polskiego rolnictwa i przemysłu spożywczego.

BIBLIOGRAFIA

- Cziomer E., *Stanowisko Niemiec wobec integracji Polski z Unią Europejską na tle współpracy polsko-niemieckiej w latach dziewięćdziesiątych*, [w:] J. Holzer, J. Fiszer, Rola Niemiec w procesie integracji Polski z Europą, ISP, PAN, Warszawa 2001.
- Czyżewski A., Helak K., *Przekształcenia w kompleksie gospodarki żywnościowej w Polsce*, „Wieś i rolnictwo” 1991, nr 3.
- Czyżewski A., *Przepływy międzygałęziowe jako makroekonomiczny model gospodarki*, Wyd. IV, AE w Poznaniu, Poznań 2008.
- Czyżewski A., *Rozwój rolnictwa i agrobiznesu w skali krajowej i lokalnej*, ODR, Poznań 1995.
- Czyżewski A., *Współczesne problemy agrobiznesu w Polsce*, Wyd. AE, Poznań 2001.
- Davis J.H, Goldberg R.A, *A Concept od agribusiness*, Boston 1957. tłumaczenie polskie: Koncepcja agrobiznesu, IER, Warszawa 1967.
- Grabowski S., *Ekonomika gospodarki żywnościowej*. Wyd. Prywatnej Wyższej Szkoły Businessu i Administracji, Warszawa.1995
- Leontief W. W., *Input-output analysis and its use in peace and war economics* “American Economic Review” 1949, May.
- Leontief W., *Quantitative input and output relations In the economic system of the United States*. “The Review of economics and Statistics” 1936, vol. XVIII.
- Nieżurawski L., *Ekonomika i organizacja przemysłu spożywczego*, Wyd. UMK, Toruń 1993.
- Poczta A., Mrówczyńska A., *Przemysł spożywczy jako główne ogniwo agrobiznesu [analiza regionalna]*, [w:] Urban S. (red.), Agrobiznes 2002, Przemiany w agrobiznesie i obszarach wiejskich oraz ich następstwa, tom II, Prace Naukowe, AE im Oskara Langego we Wrocławiu, Wyd. AE, Wrocław 2002.
- Rejman K., Halicka E., *Gospodarka żywnościowa, Przewodnik do ćwiczeń*, Wyd. SGGW, Warszawa 2001.
- *The input-output tables for Poland 2000 and 2005 years*, GUS, Warsaw 2004, 2009.
- *The input-output tables for Germany 1995, 2000 and 2007*.
- Tomaszewicz Ł., *Metody analizy input-output*, PWE, Warszawa 1994.
- Tomczak F., *Doświadczenia ewolucji rolnictwa rodzinnego w krajach o gospodarce rynkowej*. SGH, Warszawa 1994.

- Tomczak F., *Procesy dostosowawcze rodzinnych gospodarstw rolnych do warunków gospodarki rynkowej*, „Prace i materiały” 1994, nr. 43.
- Tomczak F., *Japonia wieś – rolnictwo – agrobiznes*, Wyd. Key Text, Warszawa 1997.
- Tracy M., *Polityka rolno-żywnościowa w gospodarce rynkowej. Wprowadzenie do teorii i praktyki*, OLYPMUS Centrum Edukacji i Rozwoju Biznesu, Warszawa 1997.
- Urban S., *Przedsiębiorczość w przemyśle spożywczym*, [w:] *Przedsiębiorczość w agrobiznesie a rozwój terenów wiejskich*, AR, Kraków 1997.
- Woś A., *Związki rolnictwa z gospodarką narodową*, PWRiL, Warszawa 1979.
- Woś A., *Agrobiznes – Makroekonomika*, Tom I. Wyd. Key Text, Warszawa 1996.
- Woś A., *Podstawy agrobiznesu*. Wyd. Prywatnej Wyższej Szkoły Businessu i Administracji, Warszawa 1996.
- www.epp.eurostat.ec.europa.eu
- Zegar J. S., *Agregat żywnościowy jako transformator zasileń*, „Wieś i Rolnictwo” 1973, nr 1.

THE IMPORTANCE OF IMPORTS IN THE SUPPLY OF MATERIALS POLISH AND GERMAN AGRICULTURE

Summary: The main aim of the article was an analysis of the significance of import in the supply of materials to the Polish and German agri-food sector. The results of the analysis point to the fact that foreign trade is an important factor stabilising the development of the food sector in Poland and Germany. However, in Germany import is a much stronger stimulator of the development of agriculture and the food industry than in Poland. The comparison reveals the desirable direction of changes in Poland, where the role of import in the supply of materials to agriculture and the food industry should increase. Thanks to this, imported products and global processes will have significant influence on further development and modernisation of the Polish agribusiness.

Key words: input-output analysis, agriculture, food industry, supply of materials, import

*Dr Aldona Mrówczyńska-Kamińska
Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu
Katedra Ekonomii i Polityki Gospodarczej w Agrobiznesie
Ul. Wojska Polskiego 28
60-637 Poznań
61 846 61 00
e-mail: mrowczynska-kaminska@up.poznan.pl*